

**ZAŠTO JE
POLUDEO
GOSPODIN
R?**

Sezona 2017/18.
R. V. Fasbinder, M. Fengler
ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?
Režija Bobo Jelčić

JDP

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

Beograd
www.beograd.rs

Sezona 2017/18.

RAJNER VERNER FASBINDER
MIHAEL FENGLER

ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?

Režija Bobo Jelčić

Premijera 20. juna 2018. u 20 časova na Sceni „Ljuba Tadić“

R. V. Fasbinder

Jugoslovensko dramsko pozorište
RAJNER VERNER FASBINDER
MIHAEL FENGLER
ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?

Rainer Werner Fassbinder, Michael Fengler
Warum läuft Herr R. Amok?

Prevod Jelena Kostić Tomović

Režija Bobo Jelčić
Dramaturgija Nataša Govedarica
Scenografija Aleksandar Denić
Kostimografija Maja Mirković
Scenski govor Ljiljana Mrkić Popović
Dizajn svetla Dejan Draganov

IGRAJU

Gospodin R. BORIS ISAKOVIĆ
Gospođa R. NATAŠA TAPUŠKOVIĆ
Šef BRANKO CVEJIC
Hana DUBRAVKA KOVJANIĆ
Kolega 1 MILAN MARIC
Kolega 2 BOJAN DIMITRIJEVIĆ
Komšinicica JELENA STUPLJANIN
Baka R. VESNA ČIPČIĆ
Deda R. FEĐA STOJANOVIĆ
Amadeus, sin PAVLE KORAC
Saradnik RADE STOJILJKOVIĆ

Organizator Vladimir Perišić
Inspicijent Rade Stojiljković
Sufler Dragana Anđelković

Asistent reditelja Stefan Gajić
Asistent scenografa Danilo Mladenović
Saradnik na kostimografiji Biljana Tegeltija
Asistent kostimografa Lara Popović
Asistent organizatora Anika Krstanović

Majstor svetla Branko Radinović-Protić
Majstor zvuka Krešimir Horvatić

RAVNOPRAVNO S AUTOROM

Razgovor s Bobom Jelčićem vodila Jelena Kovačević

Naslov ove predstave je narativan, ukazuje na ono što će se desiti. Da li vam to smeta?

Uvijek imam problem s naslovom, bilo da radim film ili predstavu. Naime, u narativnom svijetu već je sve upotrebljeno i ne možete smisliti ništa novo, ništa pretenciozno. Zadnji naslov koji sam radio u Zagrebu, recimo, i kojim sam zadovoljan, glasi *Govori glasnije*.

U Kerempuhu?

Jeste, prije dva mjeseca... S ovim naslovom uopće nisam zadovoljan ali je, naprosto, to naslov filma. Postoji u originalnom naslovu riječ amok, što je manje narativno, ali bi vjerojatno bilo previše nejasno. Mnogi moji prijatelji nikad nisu čuli za amok. *Zašto je poludeo gospodin R?* je kompromisno rješenje. Dok sam gledao film – a gledao sam ga kao vrlo mlad – nije mi smetao naslov, pa vjerojatno neće smetati ni ovima koji ga budu sad gledali.

Zašto ste se latili Fasbinera i baš ovog malo poznatog filma?

Mislim da ne treba govoriti o Fasbinderovom mjestu u povjesti filma, povjesti dramaturgije. To je film koji sam gledao kao mlad i koji mi je ostao urezan u pamćenje. Vjerojatno je iracionalno zašto je to tako: jedna svakodnevna rutina, koja se nalazi u svakoj sceni, potiskivanje pravih emocija negdje se, u tim scenama, događa, i onda furiozan završetak, potpuno neočekivan, dakle, film koji je jako narativan (ako govorimo o prvoj fazi Fasbinderovog djelovanja, jer su filmovi koje je radio u to vrijeme, mnogo eksperimentalniji i u formalnom smislu hrabriji). Ovo je narativan film, bez obzira na neobičnu strukturu s jako kulminatornim završetkom. I vjerojatno prepoznavanje stvarnosti u kojoj se nalazimo, utjecalo je da mi se film ureže duboko u sjećanje. Odavno želim, mota mi se po glavi već petnaest, dvadeset godina, da bih negdje nekada to radio. No, ima još stvari koje mi se motaju po glavi, i koje se nisu realizirale, dakle, to nije moralo baš tako da se završi. Uvjeti u kojima živimo i postratne traume koje osjećamo, liče na eru postratne Njemačke, Zapadne Njemačke, kada je

Njemačka podijeljena, vrijeme kad Vili Brant dolazi na vlast, sa željom da što više demokratizira društvo, da ga otme od države, društvo koje se ekonomski uspinje, s tendencijom da se pretvori u ekonomsku velesilu, danas i političku, vrijeme uspona, ali sa škripanjem kotača koje je vezano za socijalne, psihološke razloge. Taj stroj uzleta melje pojedinca. Fasbinder se buni protiv nehumanog napretka. Nama je blizak ovaj film, u vrijeme dok mi u našim zemljama koje su nastale poslije rata ili u vrijeme rata, nastojimo (mada ja ne volim tu vrstu analogija) prikačiti se za bolji život koji nam nudi EU ili neko drugo tijelo, kad naši političari konstantno govore o 4,0 % napretka, povećanju BDP-a. Ako pratite vijesti, najčešće su rečenice o jednom fiktivnom porastu BDP-a, koji se onda prelijeva na porast plaća, penzija, sugerira se svim sredstvima ekonomska stabilnost, jedan napredak, suficit sredstava koje imamo, zapravo, jedna bolja budućnost. Pritom, ostale su u pojedincima traume od rata i ne samo od rata, a one traju. One ne prate uzlet koji je ipak fiktivno ukucan u naš medijski prostor. U tom smislu, zanima me što je intima u okviru jedne deklarativne političke situacije koja ne dopušta intimi da bude intima, koja se inficira svime pomenutim, pa se preljeva na nekakvu socio-psihološku stabilnost pojedinca. I pojedinac je u stanju, ili može doći u stanje frustracije, nezadovoljstva, pa i amoka. O tome se ovdje i radi.

Govorite o neskladu između čoveka i okruženja. Otkud takvo ograničenje kad postoji želja za stalim napredovanjem?

Fasbinderova kritika ide na kritiku kapitalizma. On je veoma socijalno angažiran, deo je aktivističke grupe i blizak nekim terorističkim organizacijama. Kapitalizam ždere poednje humane relacije. Napose, kofliktnost nije samo ka vani nego unutar klasa, zbog kapitalističke postavke, i tradicija u odnosu prema drugom (recimo, u filmu *Važno je zvati se Ali*, on pod lupom ima mehanizme na kojima počiva kapitalizam). Iako je takvo društveno uređenje formalno, u svim svojim aktima, veoma humano.

To je društvo blagostanja. U čemu prepoznajete vezu između rata i društva blagostanja i obilja? Fasbinder je po/ratno dete, verovatno kao i njegovi glavni junaci. Njemačka se sjeća rata, bez obzira na datum rođenja. Ona ima veliki problem sa tim što se u tom ratu dogodilo do dana današnjeg. On se rodio na završetku rata, ali snimio je jedan razgovor sa svojom majkom baš o tim stvarima, u kom se vidi da ona naginje socijal-nacionalizmu, nekom vođi koji vodi organizirano društvo, više nego demokraciji. Dakle, to je tema koja jako provocira i zapravo nikad nije obrađena, ili nije do kraja obrađena. Ima simpatizera tog poretka ne samo u Njemačkoj. To je trauma koja je obilježila cijeli vijek.

Može li se ta vrsta traume preneti i na našu sadašnjicu? Pravite li paralelu?

Živim u vremenu koje nije mnogo različito od nekih drugi vremena. Pitanja odnosa čovjeka prema tim stvarima nisu mnogo napredovala – od antike do danas. Naprosto su stvari takve. Nagomilana frustracija je takva. Polazim iz svoga vremena; to mora imati veze sa mnom, budući da mogu govoriti isključivo i samo o vremenu u kojem ja jesam.

Niz je faktora koji su slični ali meni to uopće nije važno. Fasbinder se mogao raditi i u socijalizmu. Meni je bitniji psiho-socijalni profil pojedinca: kako se on ponaša i šta je sve u stanju napraviti ako se ambicija ne ispuni – jer tu se radi o jednoj ambiciji koja je upisana i koja se od njega očekuje od strane okoline, a okolina je društvo ili država. Kako neispunjena ambicija može biti frustrirajuća. U odnosu prema ambiciji, on demonstrira odnos prema svijetu, vremenu i samom sebi. Kapitalizam počiva na mojim i vašim ambicijama. Potrošačko društvo je sagrađeno od naših ambicija. To što ona želi da kupi namještaj ili to što on želi da uspije, to košta neke novce i rađa profit. Recimo, u socijalizmu, posebno u našoj verziji socijalizma, to je isto bilo moguće, pa je i komad bio moguć. Bez obzira na uređenje, društvo funkcionira na mojoj ili vašoj pobjedi. Ono očekuje i finansira pobjednika. Klase, čak i u tom socijalizmu, opstaju po nekim vanjskim elementima, odjeći, namještaju, gdje ljetujete ili idete na skijanje. Gospodin R. ne može da dosegne razinu koju je sebi dodjelio, ne može da dospje tamo i to ga uništava. Zapravo, kapitalizam (a ne revolucija) ždere svoju djecu.

Živimo svakodnevicu koja nam se manje-više ne sviđa, ali ne pravimo revoluciju, ne pravimo drugu stvarnost. Tako da agresija i autoagresija (zapravo je

svaka agresija, i autoagresija) deluje na kraju kao *deus ex machina*. Kakav je to dramaturški potez?

Zato što ne znaš uzroke. Čovjek trpi trpi trpi jedno vrijeme, u amoku se o tome i radi. Organizam ne podnosi – ne može podnijeti toliku količinu stresa i razočaranja. Teško je doći do uzroka. Komad je opasan ili komunikativan, jer se radi o čovjeku koji je potpuno običan. On ni po čemu nije različit od čovjeka koji živi u ovom gradu ili nekom drugom gradu, i ta običnost je linija povezivanja – on ima ženu i dijete – svakidašnji nukleus svake države.

Nedramski, da kažemo i to?

Ni po čemu zanimljiv ni karakterističan.

To je prikladnije za film nego za pozorišnu scenu. Kako vi tretirate te praznine, preskoke u radnji? Vi dozvoljavate da se naša stvarnost umeša u elipse koje postoje u radnji.

Mislim da svaka predstava ima u sebi aspekt koji se malo kad otvara, a to je konkretno vrijeme. Kazalište je umjetnost koja se događa u konkretnom vremenu i svaku noć je drugačije. Direktno pred nama se nešto događa, što je jedan prostorno-vremenski čin, a mi ga igramo kao da je vrlo organiziran i discipliniran čin. Ali kazalište je jedina institucija u kojoj se nešto može dogoditi i slučajno a da ljudi nakon toga nastave da igraju ili prekinu predstavu i tako dalje. Direktnost kazališta je malo iskorišćena. Nastojim biti i u svom vremenu i u vremenu trajanja predstave što je više autentičan – biti s ljudima koji su konkretno ovaj čas, večeras tu, i uključiti ih u događaj. Stvarnost o kojoj govorimo na sceni postaje još stvarnija, još autentičnija, dobija na auri da je nešto bitno. Mislim da je zatvaranje u sklop iluzije koju nudi fiktivna priča, bez odnosa prema konkretnoj publici i ljudima, baština starog teatra, koji, čini mi se, nije toliko moćan, ubojit, direktan kao ovaj. Svijest o publici u konkretnom vremenu s kojima provodiš vrijeme, trebalo bi da je jedan od aspekata; predstava bi morala biti svjesna svoje konvencionalnosti. Kad se obraćaš publici pa nešto igraš, komunikacijski je puno složenije, puno si izloženiji, to je vrsta suradnje između scene i publike.

Ali vi znate da radite u repertoarskom teatru u kom će se predstava igrati nekoliko puta svakog meseca?

Za neku novu publiku. A ako će gledati pet puta, onda će uživati u nekim drugim stvarima. To je samo jedan od malih segmenata. Mislim da repertoarno kazalište mora biti hrabrije. Iskakanje iz pravila teatar čini bližim i zanimljivijim publici.

**IZOSTAVLJENA
STRANICA...**

Nataša Govedarica

DRAMATURŠKA BILJEŠKA

Zašto uopšte Fasbinder?

Fasbinder i danas važi za najsamosvojnijeg i najuticajnijeg njemačkog stvaraoca od završetka Drugog svjetskog rata do danas, što potvrđuje njegov bogat filmski opus, kao i prethodno teatarsko iskustvo.

Ostaje i najkontroverzniji autor. Kao javna ličnost, svojim filmova i pozorišnim predstavama, Fasbinder je uvijek izazivao oštre polemike. Poznato je kako su njegovi filmovi, pa čak i oni najmanje uspješni, često pokretali dijalog značajan za celo društvo, ponekad i važniji od samog filma.

Fasbinder je nezaobilazno ime i u istoriji gej potkulture i gej filma, ali istovremeno, on ne prihvata svedeni, usko shvaćeni, identitetski pristup za koji su se zalagali gej aktivisti sedamdesetih i osamdesetih. Jednako tako i njegov politički angažman u umjetnosti izlazi van granica aktivizma i shvatanja okvira kulturne ljevice, pa i ideologije same. Kao autor, on iznova nalazi autentičan način da tretira množinu naših identiteta, njihov dijalog i konflikte.

Slučaj Fasbinder je neponovljiv, kao i mnogi drugi slučajevi izuzetnih umjetnika u izuzetnim momentima. Živimo u vrijeme drugačije od Fasbinderovog; Njemačka je danas moćna, ujedinjena zemlja...

Naš Fasbinder, danas i ovdje

Ovo nije priča o Srbiji danas – radnja filma *Zašto je poludeo gospodin R?* događa se u Zapadnoj Njemačkoj krajem šezdesetih, na samom početku sedamdesetih. Ta Njemačka je doživjela ekonomsko čudo, folkswagen buba je simbol napretka,

nezaposlenost ispod jedan posto – izobilje i konzumerizam dominantne su karakteristike tog trenutka. Oni zatumljuju široku društvenu debatu o političkoj odgovornosti za rat i zločine nacizma koju tih godina pokreće poslijeratna generacija Nijemaca, ali i ekstremni ljevičari i aktivisti, poput grupe Bader-Majnhof koja će bombama i otmicama probiti tišinu.

Kao takav, Fasbinderov tekst referira na tadašnju ekonomsko-političku situaciju, na način na koji i mi želimo da referiramo na našu danas i ovdje. Tekst ne govori direktno o ovdajšnjoj situaciji, iako su neke sličnosti i analogije očigledne. Ma koliko ga prilagođavali, on se opire i ostaje situiran u Zapadnoj Njemačkoj.

Zašto smo ga onda izabrali?! Zašto ne govorimo direktno, glasno i sa stavom o situaciji u današnjoj Srbiji? Srbiji poslije pokrenutih i izgubljenih ratova, leševa koji su isplivali iz naših jezera, Srbiji koju nije briga za hiljade još uvijek nestalih čija je sudbina jasna, iako nepoznata, Srbiji koja stari, koja se ne buni ni kad nam potezi političara najgrublje vrijeđaju dostojanstvo i inteligenciju, Srbiji nepriznatih veterana koji ubijaju najbliže, sebe, ili prose našim ulicama...

„Želimo biti lica iz ovog vremena, a zapravo nemamo hrabrosti biti to, te igramo neki davno zaboravljeni film koji nas samo podsjeća ko smo i gdje se nalazimo, podjseća nas na hrabrost jednog davno preminulog gospodina koji je doista te hrabrosti imao na bacanje. I to je istina: mi nemamo što reći ili ne znamo kako ili se naprosto bojimo. Po svaku cijenu hoćemo biti suvremeni, ali ko to neće. Tako da se gubimo u estetizaciji i promišljenosti svoga pristupa, a zapravo se ne bavimo onime

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Beleška o programu

Zašto je poludeo gospodin R?

Copyright © Verlag der Autoren, Frankfurt na Majni, Nemačka

Sva prava zadržana

Fotografija R.V. Fasbindera: Arhiv Jugoslovenske kinoteke

U pripremi ovog programa korišćeni su izvori:

Štefan Cvajg *Amok*. Prevela Mirjana Lalić. Beograd, Ringier Axel Springer, 2015.

Cvetić, T., O. Vuković, i M. Zebić. „Egzotične psihoze”, *Engrami* 29, 3-4, 2007. Str. 71-75

Rolan Žakar *Ludilo*. Beograd, Plato, 2000.

Prevod sažetka na engleski jezik: Vuk Simić

Fotografije glumaca: Maja Medić

Dizajn plakata i korica: Mirko Ilic Corp.

Dizajn programa: Adam Rakićević

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

791.632:792.091(083.97)

RAJNER Verner Fasbinder, Mihael Fengler:
Zašto je poludeo gospodin R? :
režija Bobo Jelčić : premijera 20. juna 2018.
na Sceni "Ljuba Tadić" :
sezona 2017/18 / [program uredili Jelena
Kovačević, Gorčin Stojanović; fotografije
Maja Medić]. - Beograd : Jugoslovensko
dramsko pozorište, 2018 (Beograd :
Birograf). - 30 str. : fotogr. ;
21 cm

Tiraž 1.000. - Biografije: str. 22-25.

ISBN 978-86-80513-91-1

a) Фасбиндер, Рајнер Вернер (1945-
1982) - „Зашто је полудео господин
Р?“ - Сценско извођење - Програми
b) Фенглер, Михаел (1940-) - „Зашто
је полудео господин Р?“ - Сценско
извођење - Програми COBISS.SR-ID
264831244

**Raiffeisen
BANK**

MAX FACTOR X

MEDIJSKI SPONZOR

PRIJATELJ KUĆE

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50
11000 Beograd

Direktor
Tamara Vučković Manojlović

Umetnički direktor
Gorčin Stojanović

Program uredili
dr Jelena Kovačević
Gorčin Stojanović

www.jdp.rs
Telefoni blagajne
2644 447 i 3061 957

Štampa
Birograf
Tiraž 1000